

Odpowiednie projektowanie środowiska chowu i dobre zarządzanie relacjami socjalnymi i systemem żywienia mają pierwszorzędne znaczenie przy grupowym systemie utrzymania loch. Niektóre czynniki o największym wpływie zostały opisane poniżej:

KOORDYNACJA CZASOWA GRUPOWEGO SYSTEMU UTRZYMANIA

Lochy prośne muszą być utrzymywane w grupach co najmniej od początku piątego tygodnia po pokryciu/inseminacji do tygodnia przed spodziewanym terminem porodu. Aby zabezpieczyć maksymalną przeżywalność zarodków lochy są zwykle zestawiane w grupy po diagnostyce potwierdzającej ciążę. Jest to szczególnie istotne w przypadku loszek remontowych. Implantacja zarodków zachodzi pomiędzy 10 a 21 dniem ciąży i jest to okres wysokiego poziomu zagrożenia poronieniem lub wczesną resorpcją zarodków, podczas którego należy unikać narażania loch na wszelkie czynniki stresotwórcze, w tym zestawianie grup.

Zestawianie grup może być przeprowadzone wcześniej.

W niektórych fermach nie zaobserwowano szkodliwego wpływu na wskaźniki użytkowości rozplodowej zestawienia grup loch zaraz po odsadzeniu. Wyniki dużego projektu naukowego realizowanego w Danii pokazały, że w systemie całkowicie grupowego utrzymania, możliwe jest zestawienie grup loch już w 4 dni po pokryciu/inseminacji. Hodowcy i producenci świń ze Szwecji i Szwajcarii mają pozytywne doświadczenia w zakresie zestawiania grup loch nie później niż 10 dni po odsadzeniu prosiąt.

Tuż przed okresem okołoporodowym, lochy utrzymywane w systemie grupowym mogą walczyć i kaleczyć się nawzajem. Jeśli zjawisko to urośnie do skali w której zacznie stanowić rzeczywisty problem, poszkodowane świnię powinny być odbierane z grupy na tydzień przed porodem.

WIELKOŚĆ I SKŁAD GRUPY

Jest zdecydowanie wskazane utrzymywanie prośne lochy i loszki w oddzielnych kojcach ponieważ loszki o wiele wolniej pobierają paszę, są mniejsze w związku z czym zostają podporządkowane większym lochom i zajmują niskie pozycje w hierarchii grupy. W takiej sytuacji loszki nie są w stanie skutecznie rywalizować o dostęp ważnych dla wskaźników produkcji zasobów środowiska chowu takich jak pasza, czy zapewniające komfort miejsce legowiskowe.

PROJEKTOWANIE I ZARZĄDZANIE SYSTEMEM. KAŻDA FERMA MOŻE WYMAGAĆ SPECYFICZNEGO, INDYWIDUALNEGO PODEJŚCIA W TYM ZAKRESIE

✓ Należy skalkulować liczbę grup produkcyjnych loch które będą musiały się pomieścić w sektorze ciąży.

✓ Należy też podjąć decyzję w zakresie wielkości grup loch utrzymywanych w jednym kojcu. Lochy mogą być utrzymywane w małych (5-10 świń), dużych (20-60) lub bardzo dużych grupach (> 100 świń), w zależności od umiejętności i doświadczenia w zarządzaniu oraz warunków jakie stwarzają budynki. Wdrożenie systemu z dużymi grupami oznacza mniejsze koszty kapitałowe na starcie w zakresie powierzchni i wyposażenia, ale większe trudności we właściwym skutecznym zarządzaniu. Z drugiej strony duże grupy utrzymuje się w dużych kojcach, dzięki czemu lochy mają więcej przestrzeni umożliwiającej ucieczkę przed agresywnymi osobnikami. Agresja skierowana przeciwko nowym lochom wprowadzanym do grupy sukcesywnie, w dużych kojcach może być na relatywnie niskim poziomie, ponieważ lochy w dużych grupach mają znacznie utrudnione rozpoznawanie nowo wprowadzanych osobników.

✓ Lochy mogą być utrzymywane w grupach statycznych lub dynamicznych. Decyzja będzie uzależniona od projektu pomieszczeń fermy i powinna brać pod uwagę system zadawania paszy.

✓ Grupy statyczne loch są zestawiane w momencie odsadzenia prosiąt, lub po pokryciu/inseminacji, co oznacza, że lochy są łączone tylko jeden raz w ciągu całego cyklu reprodukcyjnego. Ten system zarządzania jest zwykle łatwiejszy do wdrożenia z małymi grupami zwierząt obejmującymi 5-10 osobników.

✓ Większe grupy (powyżej 60 loch) są zwykle utrzymywane i zarządzane w układzie dynamicznym. W dynamicznych grupach lochy mogą być przegrupowywane/zestawiane od 3 do nawet 12 razy w czasie cyklu reprodukcyjnego, w zależności od tego czy stosowany jest w organizacji i zarządzaniu fermą cykl produkcyjny tygodniowy czy miesięczny.

Szramy na ciele spowodowane walkami

!!! UWAGA: Należy pamiętać że każde przegrupowanie podnosi ryzyko wystąpienia zachowań agresywnych, kulawizn, okaleczeń i uszkodzeń skóry, a także czasowo obniża pobranie paszy.

GŁÓWNYMI, OGÓLNYMI ZALECENIAMI I WYMOGAMI OGRANICZAJĄCYMI AGRESJĘ I STRES ORAZ ICH KONSEKWENCJE DLA ZDROWIA I WSKAŹNIKÓW PRODUKCYJNYCH SĄ:

- 1 – Tworzenie stabilnych grup.
- 2 – Zapewnienie słabszym lochom możliwości ucieczki przed osobnikami agresywnymi.
- 3 – Zastosowanie systemu zadawania paszy eliminującego konkurencję o dostęp, oraz odpowiedniej ilości poidel.
- 4 – Dostęp do materiału ściółkowego, lub innego materiału którym świnię mogą manipulować.

WALKI WCIAŻ MOGĄ SIĘ ZDARZAĆ W DWÓCH NAJBARDZIEJ RYZYKOWNYCH OKRESACH CZASU:

- 1 – Podczas każdego przegrupowania
- 2 – Podczas konkurencji o dostęp do ważnych zasobów środowiska chowu takich jak pasza, czy zapewniające komfort miejsce legowiskowe

INNE WSKAZÓWKI POSTĘPOWANIA W CELU MINIMALIZACJI AGRESJI OBEJMUJĄ:

✓W dużych dynamicznych grupach (> 60 zwierząt), walki są ograniczone jedynie wówczas gdy w jednym czasie do grupy wprowadzane jest nie więcej niż 4-6 loch, a nie 10 zwierząt lub więcej.

✓W systemie dynamicznym, wprowadzenie **dodatkowego podziału kojca**, z zastosowaniem dodatkowych ścianek, pozwala na utworzenie odrębnych powierzchni legowiskowych, w których lochy mogą się schronić. Zapewnienie **wystarczającej powierzchni** umożliwiającej słabszym lochom ucieczkę może być kluczowe w zapewnieniu długoterminowej redukcji zachowań agresywnych.

✓**Utrzymanie suchych i nie śliskich podłóg** to podstawowa rekomendacja dla obniżenia ryzyka wystąpienia kulawizn i okaleczeń jako konsekwencji zachowań agresywnych.

✓Zapewnienie lochom **wzajemnego kontaktu poprzedzające zestawienie grupy** to prosta i skuteczna strategia zarządzania. Kontrolowane zestawienie grupy mieszanej loszek ze starszymi lochami pozwala loszkom nabyć odpowiedniego doświadczenia we właściwych relacjach socjalnych, np. uczą się one wycofywać gdy zbliżają się starsze lochy.

!!! UWAGA: Zapewnienie lochom dostępu do możliwego do pobrania włókna zmniejsza liczbę przypadków agresji i gryzienia sromów dzięki ograniczeniu konkurencji do pasz treściwych, ale nie wydaje się skuteczną metodą obniżania agresji podczas przegrupowywania i zestawiania grup loch.

✓Zastosowanie systemów żywienia **eliminujących konkurencję o paszę** może w istotny sposób obniżyć agresję.

✓W kojcach powinna być zapewniona **wystarczająca ilość poidel** co zapobiega konkurencji i zapewnia stały dostęp do świeżej wody.

Konkurencja o paszę przy stacji paszowej

!!! UWAGA: Kiedy lochy są głodne są o wiele bardziej skłonne do wykazywania agresywnych zachowań i reakcji.

✓Wprowadzenie do żywienia loch pasz **zwiększających ogólną zawartość włókna** w diecie ogranicza zachowania agresywne i podnosi poziom dobrostanu. Może to być związane z wydłużeniem czasu spędzanego na pobieraniu paszy i/lub większym stopniem nasycenia głodu fizycznego.

✓Wprowadzenie **słomy, lub innego źródła błonnika**, w strefie legowiskowej może pomóc obniżyć agresję podczas pobierania paszy. Lochy mogą zjadać i przeszukiwać ściółkę co obniża odczucie głodu i zaspokaja potrzebę rycia i poszukiwania. Ściółka zapewnia też większą stabilność od śliskich nie ścielonych posadzek, prowadząc do ograniczenia występowania kontuzji i będących wynikiem agresji.

✓**Obecność knura** może efektywnie obniżać agresję pomiędzy lochami, szczególnie w ciągu 28 godzin po zestawieniu grupy. Umieszczenie kojców knurów w sąsiedztwie kojców loch ułatwia też wykrywanie loch powtarzających ruję.

✓Skłonność do agresji może się różnić pomiędzy **genotypami (rasami, liniami)**, a także może być cechą indywidualną poszczególnych osobników w obrębie genotypu. **Selekcja w kierunku zmniejszenia agresywności wrodzonej** może być wartościową i skuteczną strategią prowadzącą do zmniejszenia liczby i nasilenia walk w grupach.

✓Są doniesienia sugerujące że zastosowanie **syntetycznych feromonów spokojnych świń (PAP)** może obniżyć poziom stresu socjalnego dorosłych świń. Użycie PAP może być uzupełnieniem strategii postępowania w celu zredukowania walk podczas przegrupowywania i zestawiania grup.

!!! UWAGA: Zestawianie grup w ciemności nie redukuje zachowań agresywnych, zaś stosowanie psychoaktywnych farmaceutyków jak Stresnil® do sedacji grupowanych zwierząt, lub wprowadzanie elementów rozpraszających jak pasza czy słoma w okresie zestawiania grupy, zwykle prowadzi jedynie do opóźnienia, a nie wyeliminowania zachowań agresywnych.